

Satu Ojala, tutkija, satu.ojala@uta.fi

Jouko Nätti, professori, jouko.natti@uta.fi

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto

Merja Kauhanen, tutkimuskoordinaattori

merja.kauhanen@labour.fi

Palkansaajien tutkimuslaitos

Onko osa- ja
määräaikaisilla
työntekijöillä
yhtäläiset
mahdollisuudet
työn ja muun
elämän
tasapainoon?

Työn laatu ja myöhempi työura osa- ja määräaikaisessa työssä

Työsuojelurahasto 2013–2014

Tutkimuskysymykset

- (1) Ovatko työn laatuun liittyvät erot kaventuneet tai kasvaneet erityyppisten osa- ja määräaikaisten töiden ja kokoaikaisten ja jatkuvien töiden välillä?
- (2) Minkälaisia seurauksia työn osa- ja määräaikaisuudella ja työn laadulla on työntekijöiden myöhempien työurien kannalta?
- (3) Ovatko työn laatuun liittyvät erot kaventuneet tai kasvaneet erityyppisten osa- ja määräaikaisten töiden ja kokoaikaisten ja jatkuvien töiden välillä Suomessa aikavälillä 1977–2008?

Aineistot

Palkansaajia edustavat:

- Tilastokeskuksen Työolotutkimukset 1977–2008
- työoloaikasarjaan liitetyt rekisteriseurantatiedot 1970–2008.

Työrukkaset

Jouko Nätti ja Satu Ojala,
Tampereen yliopisto

Merja Kauhanen, Palkansaajien
tutkimuslaitos

Haetaan määräaikaista sosiaalista
sekä määräaikaista perhetyötä

Tässä esityksessä

- **Keskitymme työn laadun osa-alueista työn ja muun elämän tasapainoon osa- ja määräaikaisessa työssä.**
- Aineistona työolotutkimusten aikasarja 1977, 1984, 1990, 1997, 2003 ja 2008 ja sen palkansaajavastaajat (N=3000–4500 eri vuosina, Tilastokeskus).
- Millaisessa asemassa osa- ja määräaikaiset työntekijät ovat tasapainon indikaattoreiden eli työajan, työaikamuodon, työaikojen joustavuuden sekä työn paineisuuden suhteen?
 - Lisäksi analyysit osa-aikaisen työn vastentahtoisuuden sekä perheen näkökulmista (puoliso/lapset) piirteiden näkökulmista.

Työn laatu

- Eri lähestymistapoja, mutta uudessa, empiiriseen analyysiin suunnatussa mittaristossa (Job Quality Mittaristo JQI / Munoz-Bustillo et al. 2011) työn laatu koostuu viidestä osa-alueesta:
 1. Asiallisesta palkasta
 2. Sisällöllisestä mielekkyydestä
 - Objektiivinen mielekkyys: työtehtävien sopiva haastavuus, mahdollisuus oppia uutta, autonomia työtehtävien suorittamisessa
 - Subjektiivinen mielekkyys: oman työn kokeminen merkittäväksi, mahdollisuus tehdä asioita, joista on kiinnostunut, tuki työyhteisöltä
 3. Riskittömyydestä
 - Työsuhteen jatkuvuus, ei uhkaa työttömyydestä
 - Kehittymismahdollisuudet työuralla: koulutukseen osallistuminen, uralla eteneminen
 4. Työn terveellisyydestä ja turvallisuudesta
 - Ei työympäristön aiheuttamia riskejä fyysiselle turvallisuudelle
 - Psykososiaalinen työympäristö, esim. ei väkivallan uhkaa
 5. Työn ja muun elämän tasapainosta

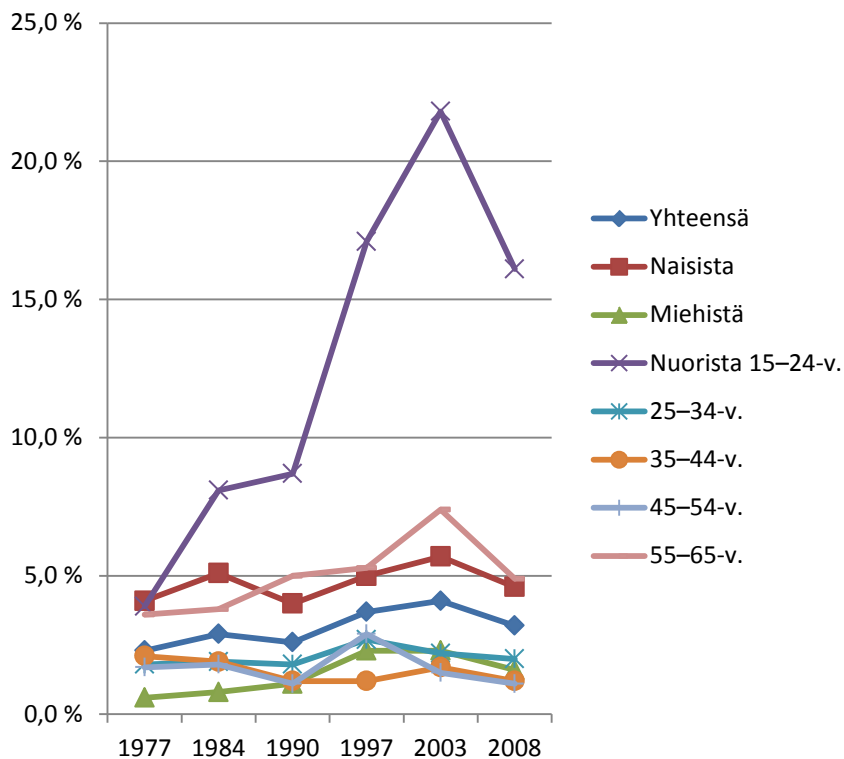
5. Työn ja muun elämän tasapaino koostuu tässä lähestymistavassa...

- ... Työajan pituudesta ja ajoituksesta:
 - kesto: mitä lyhyempi työaika, sen parempi?
 - työaikamuoto: mitä kauempana normaalista päivätyöstä, sen pahempi
 - Joustavuuden mahdollisuudesta: voiko vaikuttaa tulo- ja lähtöaikoihin
- ... Sekä työajan intensiteetistä: työpaine ja haittaava kiire
- Siis itse työn piirteet - usein tutkitaan hyvinvointiseurauksia

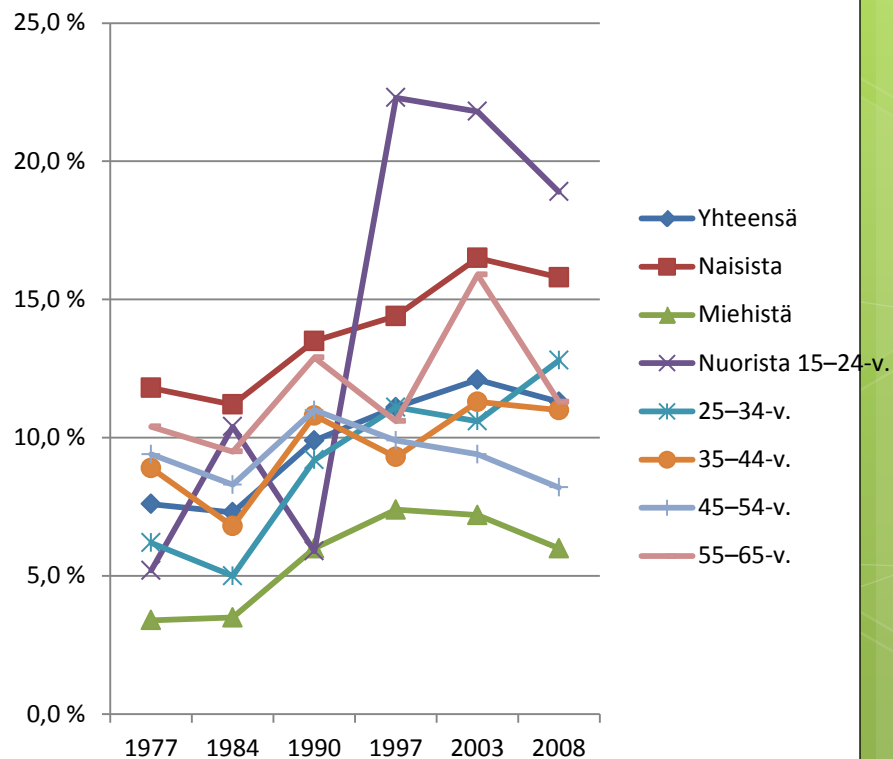
I Osa-aikatyö

Työaika: lyhyt ja pitkä osa-aika

- 20–34 h/vk osa-aikatyö lisääntynyt hiljalleen: naiset selvänä enemmistönä
- Nuorten runsas osa-aikatyö kertoo oikeastaan enemmän opiskelun ja opintojenaikaisen työnteon lisääntymisestä

Lyhyt osa-aikatyö 0–19 h/vk

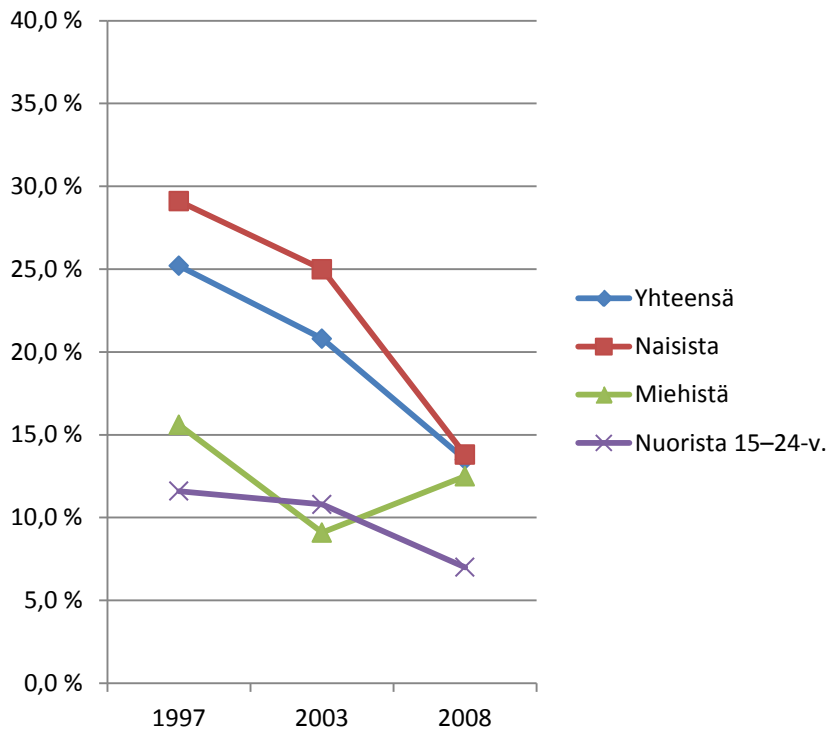
Pitkä osa-aikatyö 20–34 h/vk

Osa-aikatyö perheellisillä

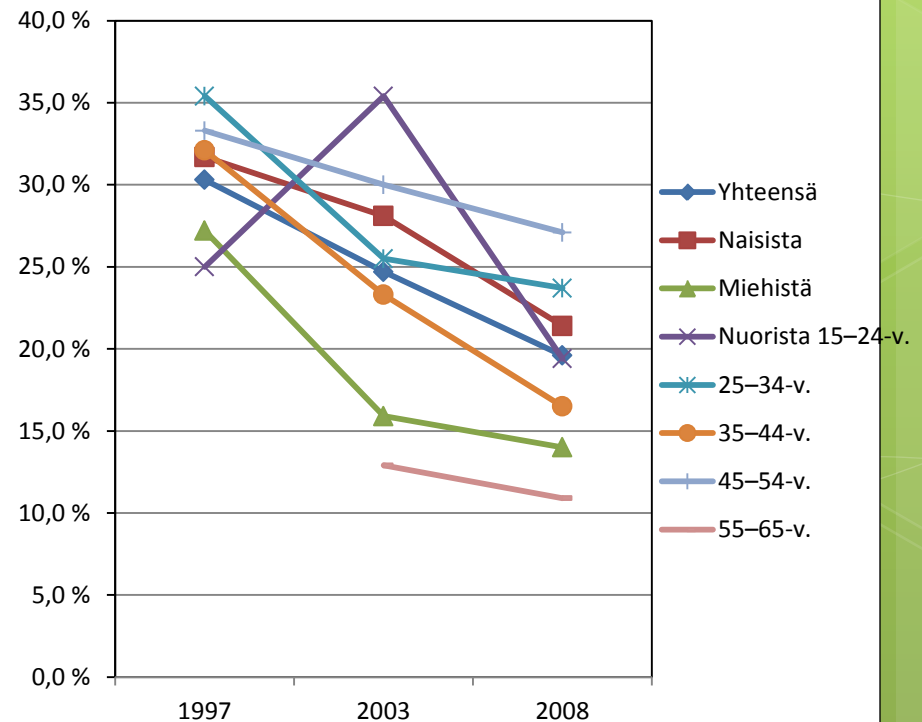
- Osa-aikatyö lapsen / omaisen hoivan vuoksi 1–1.5 % palkansaajista 1997–2008
 - perhesyyt motiivina huomattavan harvoin verrattuna opiskeluun tai siihen, että kokoaikatyötä ei ole tarjolla
- Perhetekijät eivät ennusta lyhyttä eivätkä pitkää osa-aikatyötä vaan sukupuoli ja työ tietyllä toimialalla (kaupanala, koulutus/tutkimus, terveys/sosiaali)

Vastentahtoisesti osa-aikatyössä?

- "Kokoaikatyötä ei tarjolla" vs. muut motiivit (opiskelu, omaisen hoiva, oma terveys, halu tehdä osa-aikatyötä)
- Kysytty 1997→: trendi alas
- Nuoret 15–24-vuotiaat: kahdella kolmesta syy osa-aikatyöhön on opiskelu
- Perheellisillä ei enemmän eikä vähemmän vastentahtoisuutta

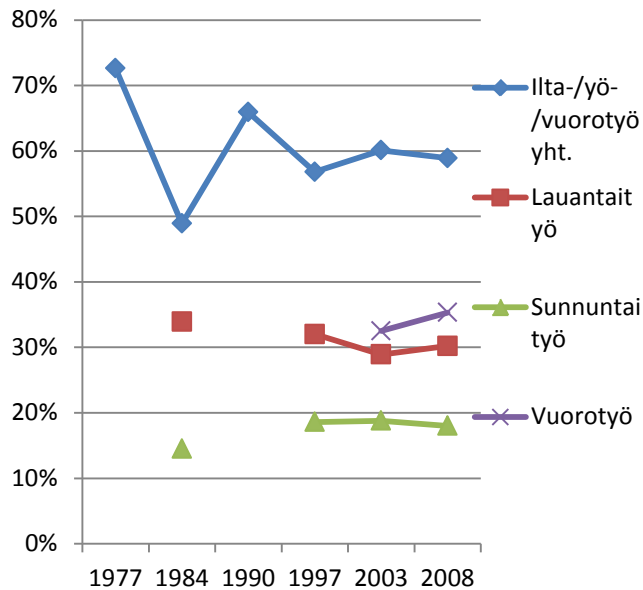
Lyhyt osa-aikatyö 0–19 h/vk

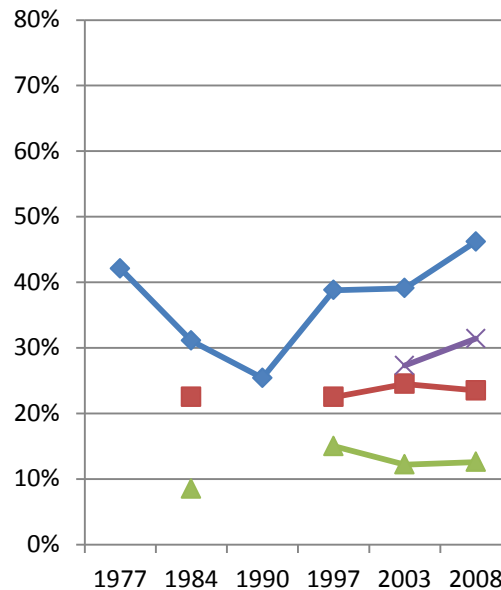
Pitkä osa-aikatyö 20–34 h/vk

Työaikaamuoto

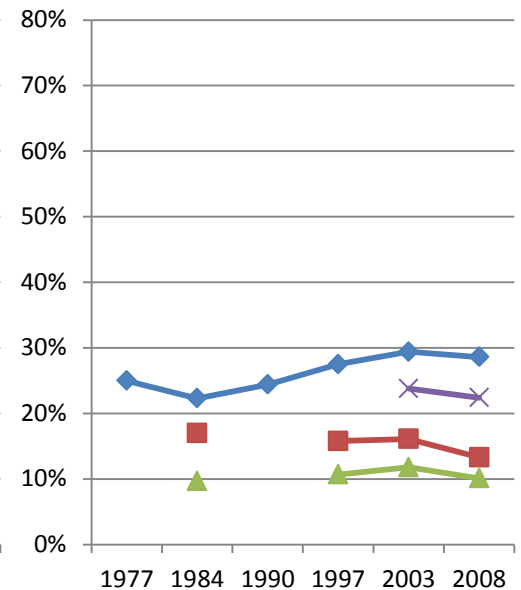
- Lyhyt osa-aikatyö erittäin usein epäsäännöllisinä työaikoina.
- Ilta-/yö-/vuorotyö yleisempää myös pitkää osa-aikaa tekeillä.
- Muutosta? Ei juuri.

Lyhyt osa-aikatyö 0–19 h/vk

Pitkä osa-aikatyö 20–34 h/vk

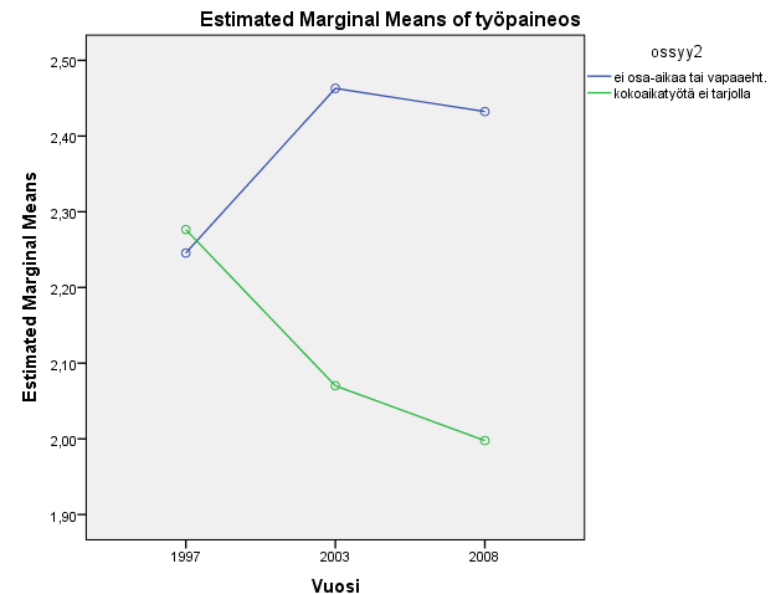
35+ h/vk

Joustavuus

- Osa-aikatyössä olevat saattoivat muita palkansaajia enemmän vaikuttaa työhön tulo- ja lähtöaikoihin 1980- ja 1990-luvuilla.
- Mutta 2000-luvulla kokoaikaisten palkansaajien vaikutusmahdollisuudet ovat huomattavasti lisääntyneet, osa-aikaisten eivät.
- Miksi?

Työpaine ja intensiteetti

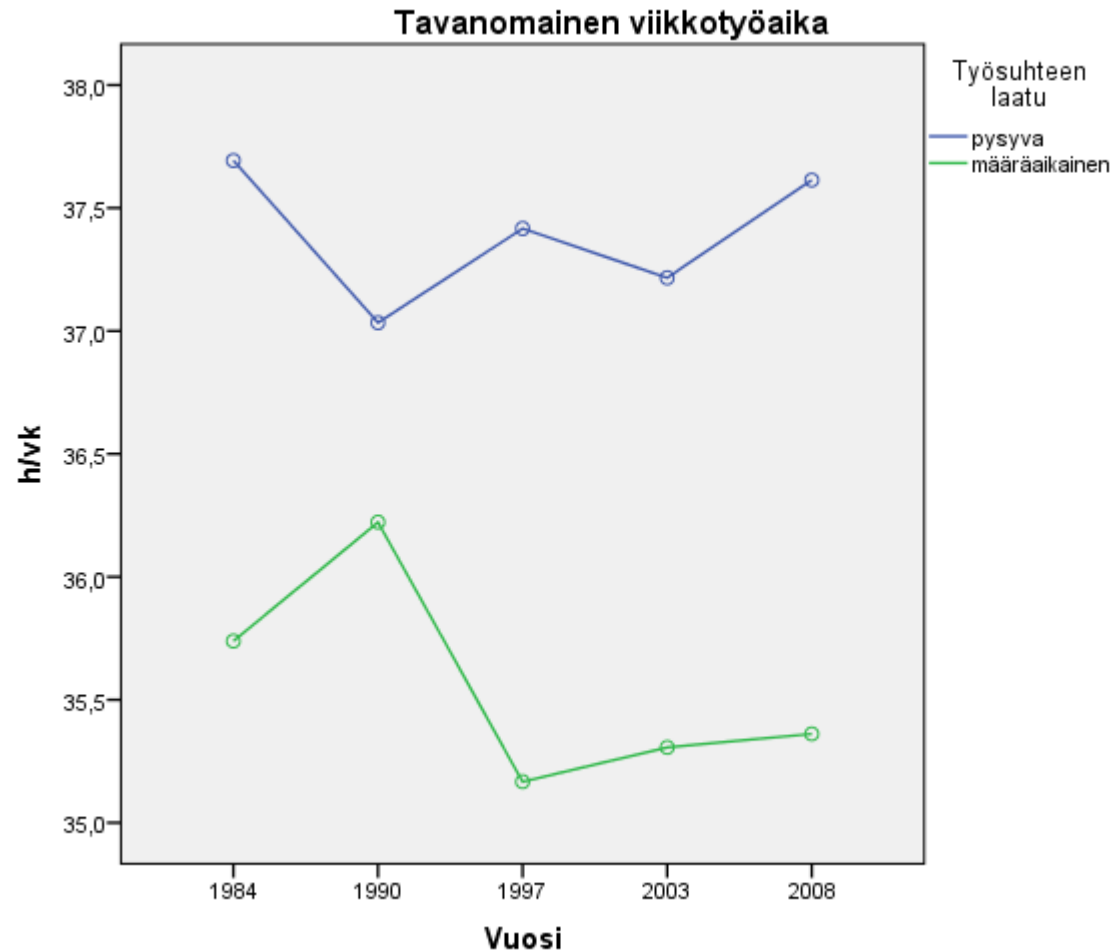
- "Kuinka suuren osan työajastanne työskentelette niin suuren paineen alaisena, että ette ehdi puhua tai ajatella mitään muuta kuin työtänne?"
 - Ast. 1=ei lainkaan ... 6=lähes koko ajan
- Keskiarvot varianssianalyysilla:
 - 2.8 lyhyttä osa-aikaa tekevillä
 - 2.9 pitkää osa-aikaa tekevillä
 - 3.1 35+
 - Ei ajallista muutosta
 - Perhetekijät eivät ole yhteydessä työpaineeseen suoraan eikä osa-aikatyötä tekevillä
- Huom. Vastentahtoisilla osa-aikatyöntekijöillä ka. 2.1 →

II Määräaikainen työ

Työaika

- Sillä, onko puolisoa tai lapsia, ei jälleen yhteyttä asiaan.

Johtuuko lyhyempi työaika iästä?

Ei: Nuorilla työaika lyhentynyt, mutta enemmän pysyvillä työntekijöillä.

Entä toimialasta?

Eipä erityisesti. Jälleen pysyvillä enemmän vaihtelua.

Työaikamuoto

- Määräaikaiset työntekijät tekevät kokonaisuutena muita palkansaajia jonkin verran enemmän työtä epäsäännöllisinä työaikoina MUTTA kun kontrolloidaan ikä ja toimiala, nämä osoittautuvat tärkeämmiksi tekijöiksi.
- Perheasemalla jälleen vain vaivoin tekemistä työajan tyypin kanssa.

Joustavuus

- Määräaikaisuudella ei mainittavaa yhteyttä mahdollisuuksiin vaikuttaa työhön tulo-/lähtöaikoihin.
- Ikä ja toimiala tähdellisemmät.
- Perhetekijöillä ei yhteyttä.

Työpaine ja intensiteetti

- Määräaikaisten työpaineen keskiarvo 2.9 vs. pysyvillä 3.0 (Ast. 1=työpaine ei lainkaan ... 6= lähes koko ajan)
- Kolme- ja nelikymppisillä työpainetta yhtä lailla työsuhteesta riippumatta, mutta vanhimmassa ja nuorimmassa ikäryhmässä vähemmän painetta määräaikaisilla
- Perhetekijöillä ja määräaikaisella työnteolla ei yhteyttä työpaineen kokemiseen

Pähkinänkuoressa

- Epäsäännölliset työajat lyhyttä osa-aikaa tekevillä merkittävin ero normityösuhteisiin verrattuna. Toisaalta suurin osa opiskelijoita.
- Muilta osin (osa- ja) määräaikainen työ antaa jopa vähän paremmat edellytykset tasapainottelulle työn ja muun elämän välillä?
- Riskit myös vapaa-ajan kuormitukselle (osa- ja) määräaikaisilla jonkin verran vähäisemmät?
- Onko se hyvä vai huono asia, ettei perhetekijöillä ole yhteyttä osa- ja määräaikaisten työn laatuun elämänalueiden tasapainon kysymyksissä?

Kirjallisuus

- Munoz-Bustillo et al. 2011: Measuring more than money. The Social Economics of Job Quality. Cheltenham: Edward Elgar.